

УДК 338.2:658

О. Г. Денисюк,
к. е. н., доцент, декан факультету економіки та менеджменту,
Житомирський державний технологічний університет

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ

O. G. Denysiuk,
PhD, assistant professor, dean of the faculty of economics and management,
Zhytomyr State Technological University

USING OF RESOURCE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE AND ITS FINANCIAL COMPONENT

В статті розглянуто сутність ресурсного потенціалу підприємства. Ресурсний потенціал розглянуто з точки зору сукупності елементів, які нагромаджені підприємством для здійснення господарської діяльності та зумовлюють можливість його функціонування й розвитку. Визначено його елементи: природні об'єкти, майно та джерела формування майна, персонал, система управління, що забезпечують господарську діяльність. Окреслено значення фінансової складової ресурсного потенціалу. Охарактеризовано види та основні джерела відтворення ресурсного потенціалу підприємства: постійні (внески засновників, безповоротне бюджетне фінансування, амортизаційні відрахування, чистий прибуток) та тимчасові (кредити, лізинг (оренда), поворотне бюджетне фінансування та кредиторська заборгованість за видами).

In the article the essence of resource potential of the enterprise is considered, its main elements are outlined. The resource potential is a set of elements that accumulated by the enterprise to carry out economic activities and determine the possibility of its functioning and development. The main components of resource potential are natural objects, property and sources of property, personnel, management system. The significance of financial component of resource potential is determined. The types and main sources of reproduction of the resource potential of the enterprise are described. The main sources for reproduction are permanent (contributions of founders, irreversible budget financing, depreciation, net income) and temporary (loans, leasing, reversible budget financing and payables by type).

Ключові слова: *потенціал, ресурси, ресурсний потенціал, фінансові ресурси.*

Keywords: *potential, resources, resource potential, financial resources.*

Вступ. Основою функціонування сучасного підприємства є достатній за обсягом ресурсний потенціал, кількісні та якісні характеристики якого відображають систему ресурсів, а також механізми управління ними. Закономірним результатом ефективного використання ресурсного потенціалу підприємства є, насамперед,

виробництво продукції високої якості, що дає можливість забезпечити ефективне управління виробничим, маркетинговим, трудовим, управлінським та іншими потенціалами підприємства. Ресурсний потенціал підприємства слід розглядати, з одного боку, як специфічну економічну категорію, що є результатом взаємодії всіх ресурсів підприємства, не лише наявних, а й прихованих, а з іншого – як економічну основу підприємства, що характеризується системою показників, які відображають не тільки наявні ресурси, а й їхні резерви, які можуть бути використані за визначених умов [4].

На сьогодні є потреба вивчення ресурсного потенціалу саме з точки зору пооб'єктного використання кількісно-якісних елементів його структури, потенціалу управління ними із поглядом на перспективу системного та систематичного їх відтворення. Ресурсний потенціал є категорією, яка дає можливість об'єктивно оцінити можливість управління ресурсами на визначених етапах життєвого циклу підприємства.

На нашу думку, основним елементом ресурсного потенціалу, який має визначальний вплив на механізми управління підприємством є його фінансова складова. В сучасних умовах господарювання, фінансово-ресурсний потенціал підприємства має виходити на перший план під час структуризації ресурсного потенціалу та в процесі обґрунтування ефективності його використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження потенціалу підприємства завжди знаходяться в площині наукових питань як вітчизняних, так і іноземних науковців. Немає виключення й для ресурсного потенціалу.

Так, даному напрямку присвячені праці В. Авдєєнко, Т. Ашимбаєвої, О. Бабіної, Дж. Барней, Д. Кларка, Л. Балабанової, С. Близнюк, Р. Мажинського, З. Герасимчук, Л. Ковальської, О. Клімахіна, Н. Краснокутської, Є. Лапіної, І. Отенко, В. Павлова, О. Попової, В. Ременникова, С. Сердак, Л. Фролової, В. Цициліна, М. Щепакіна та ін. Проте, відкритим залишається питання як щодо дефініції даного поняття, структуризації його елементів, так і забезпечення ефективних механізмів його використання.

Метою статті є обґрунтування змісту, загальної структури ресурсного потенціалу підприємства, а також доведення ролі фінансових елементів даного потенціалу як визначальних в механізмах управління ресурсним потенціалом підприємства.

Виклад основного матеріалу. Майбутня економічна вигода підприємства, елементи створеної ним доданої вартості, закладені в об'єктах ресурсів визначають потенціал, що дає можливість створювати майбутні результати діяльності підприємства. Реалізація можливостей ресурсного потенціалу здійснюється через показники господарювання підприємства. Вважаємо, що в даному випадку яскраво прослідковується закон синергії, оскільки ресурси обмежені як в кількісному, так і в якісному напрямках, відповідно, від їх поєднання, способу та порядку використання, механізмів управління ними, підприємство може отримати різні фінансові результати.

Ресурсний потенціал – це сукупність елементів, які нагромаджені підприємством для здійснення господарської діяльності та зумовлюють можливість його функціонування й розвитку. Саме ресурсному потенціалу відводиться значна роль у забезпеченні системи економічної безпеки підприємства. Так, С. Філіппова, О. Дашковський при дослідженні даного питання, обґрунтовують наступну структуру ресурсного потенціалу: матеріальні, нематеріальні, трудові, фінансові ресурси, методи управління та організації ефективного використання ресурсів підприємства [3, с. 18-19]. В свою чергу, фінансові ресурси – це “сукупність грошових прибутків та надходжень, які знаходяться в розпорядженні підприємства для виконання фінансових обов'язків, здійснення витрат на відтворення підприємства та для стимулювання робітників. Фінансові ресурси дуже важливі як вихідний вид ресурсів для створення та діяльності підприємства, забезпечують процес виробництва, є неодмінною умовою безупинності процесу виробництва. В теперішній час, маючи достатню наявність на підприємстві основних фондів та кадрів, підприємства іноді не здатні працювати, тому що не мають необхідної суми готівкових грошових коштів (фінансових ресурсів)” [3, с. 18].

Схожим є підхід до визначення структури ресурсного потенціалу й О. Кузьменко [2], який, ґрунтуючись на ресурсній концепції, що є статичною і визначається можливостями підприємства створювати достатній ресурсний потенціал та концепції динамічних здатностей, основою якої є результативність роботи досвідчених менеджерів, виокремлює наступні його складові: виробничий, фінансовий, трудовий та інформаційний потенціали. На думку науковця, саме ці складові дозволяють забезпечити необхідний ресурсний потенціал для реалізації стратегії, виходячи з комплексного аналізу ринкової ситуації, який стає основою для визначення стратегічного набору рішень щодо подальшого розвитку.

Елементами ресурсного потенціалу підприємства є природні об'єкти, майно та джерела формування майна, персонал, система управління, що забезпечують господарську діяльність. Ресурсний потенціал має моментний характер, як сукупність всіх його об'єктів необхідних для забезпечення господарської діяльності.

Природні ресурси є найважливішими матеріальними носіями національного багатства кожної країни, а їх економію потрібно розглядати як інтенсивне формування економічного потенціалу країни. До природних ресурсів відносять землі, корисні копалини, енергоносії, водні ресурси, клімат. Окремі підприємства здійснюють свою діяльність шляхом реалізації природних ресурсів. Найціннішим природним ресурсом України вважають сільськогосподарські угіддя.

Поняття “майно” підприємства найчастіше ототожнюють з активами – ресурсами, контрольованими

ним у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Саме майно, щодо якого контролюються вигоди, отримані від його використання та ризику, що з ним пов'язані, забезпечують підприємницьку діяльність підприємства та є основою формування її майнового потенціалу.

Природні ресурси та майно оптимально використовуються господарюючими системами за умови залучення висококваліфікованого персоналу. Персонал підприємства – це сукупність працівників, що отримали необхідну професійну підготовку та забезпечують господарську діяльність. Потенціал персоналу формується сукупністю його здібностей і можливостей забезпечувати досягнення оперативних і стратегічних цілей підприємства.

Величина потенціалу природних ресурсів, майна та персоналу підприємства формується не тільки сукупністю наявних об'єктів, але й системою управління. Система управління є результатом провадження діяльності з планування, організації, мотивації та контролю, які дозволяють здійснювати цілеспрямований вплив на певні об'єкти для досягнення конкретних цілей у формуванні ресурсного, господарського і вартісного потенціалу підприємства. Система управління досягає мети суб'єкта господарювання через персонал. Таким чином, система управління включає всі практичні дії, за допомогою яких керівник спонукає підлеглих до дії для досягнення бажаних результатів. Крім того, в її основі підприємницькі здібності. Потенціал системи управління підприємства реалізується шляхом досягнення найбільшої привабливості його природних ресурсів, майнових об'єктів, фінансових ресурсів і персоналу та одержання максимального результату від їх використання. Раціональна інноваційна система управління дозволяє одержувати приріст величини потенціалу – без залучення додаткових об'єктів. Як результат управління, при залученні одного і того ж самого потенціалу – одні підприємства є прибуткові, а інші збиткові.

Особливим об'єктом ресурсного потенціалу постають джерела формування майна підприємства, які уособлюють собою елементи вартісного або фінансово-ресурсного потенціалу підприємства. Зареєстрований капітал – сукупність фінансових ресурсів для формування майна, що забезпечує діяльність підприємства в розмірах, визначених власником. Він характеризує мінімальний розмір майна підприємства, який гарантує інтереси його кредиторів і формує номінальний вартісний потенціал. Додатковий капітал формує потенціал в результаті змін вартості майна та його додаткового безкоштовного надходження у власний капітал підприємства. Резервний капітал формує потенціал, що гарантує здійснення ризикованих господарських операцій. Нерозподілений прибуток – основне джерело нагромадження майна підприємства. Це прибуток підприємства, який залишається після сплати податків та виплати дивідендів й використовується для реінвестування та потреби розвитку потенціалу.

Сума фінансових ресурсів зареєстрованого, додаткового і резервного капіталів підприємства та його нерозподіленого прибутку формує балансовий вартісний або фінансово-ресурсний потенціал.

Вищезазначені елементи відображають власні джерела формування ресурсного потенціалу підприємства. Щодо залучених джерел, то виокремимо короткострокові та довгострокові кредити банків, поточну кредиторську заборгованість за видами, цільове фінансування та довгострокове забезпечення.

Ресурсний потенціал підприємства необхідно розглядати як систему, яка складається з підсистем різного порядку, які утворюють різні системи. Потенціал більш високого рівня складається з потенціалів нижнього рівня. Наприклад, потенціал фінансових ресурсів формується потенціалами окремих джерел.

Взаємний вплив потенціалів ресурсів на їх загальну величину визначається з врахуванням взаємозамінності і взаємодоповнення об'єктів. Взаємозамінність передбачає, що зміну в системі одного ресурсу можливо компенсувати в певних пропорціях іншим ресурсом. Взаємодоповнення обумовлює, що при зміні одного ресурсу відбувається одночасна зміна іншого ресурсу.

Ресурсний потенціал підприємства проявляється в процесі його діяльності через величину господарського потенціалу.

Актуальним на сьогодні постає питання відтворення об'єктів ресурсного потенціалу, що вимагає диференціації внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування. Саме необхідність провадження даних механізмів дає право науковцям виокремлювати фінансово-ресурсний потенціал в частині ресурсного потенціалу. Ціль відтворення – якісне покращення об'єктів потенціалу для забезпечення фінансово-стійкого, прибуткового господарювання підприємства.

Аналітики розрізняють просте, звужене та розширене відтворення. Просте відтворення потенціалу підприємства здійснюється в незмінних обсягах для відновлення спожитих факторів виробництва і забезпечення безперервності його функціонування. Розширене відтворення потенціалу підприємства передбачає кількісний та якісний розвиток виробничих факторів та інших складових потенціалу, які забезпечують вищу результативність його діяльності. Звужене відтворення характеризується повторенням об'єктів потенціалу в обсягах, що є меншими, ніж у попередньому періоді. Даний тип відтворення є результатом неефективної політики менеджменту підприємства щодо управління фінансовою складовою ресурсного потенціалу підприємства. Крім того нераціональною можуть бути як інвестиційна, амортизаційна політики, так і політика управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства.

При обґрунтуванні видів відтворення ресурсного потенціалу необхідно аналізувати типи розширеного

відтворення. Екстенсивний тип розширеного відтворення об'єктів ресурсного потенціалу передбачає зростання їх обсягів за рахунок залучення все нових трудових, матеріальних та фінансових ресурсів без поліпшення та вдосконалення технічної і технологічної основи виробництва та організації праці. В свою чергу, інтенсивний тип відтворення передбачає зростання обсягів об'єктів потенціалу завдяки підвищенню ефективності їх використання, тобто за умови більш досконалої організації праці, яка дозволяє одержувати кращі результати з меншими затратами праці та всіх видів ресурсів і кращого матеріально-технічного оснащення процесу виробництва.

Слід відзначити, що ефективне просте та розширене відтворення потенціалу характерне прибутковим підприємством. Якщо підприємство має збитки або є банкрутом, воно має "базовий" рівень внутрішнього відтворення потенціалу. Суб'єкт господарювання може використовувати зовнішні джерела відтворення або ж залучені фінансові ресурси, але даному механізму притаманний платний характер.

З метою врегулювання проблемних питань фінансування відтворення об'єктів потенціалу, вважаємо, підприємствам доцільно розробляти на кожний календарний рік план відтворення об'єктів ресурсного потенціалу, який буде включати вид відтворення, перелік об'єктів потенціалу, яке буде оновлюватись у поточному періоді, та джерела, що будуть використані підприємством з цією метою. Вихідними даними можуть виступати як первинні документи, внутрішня звітність, так і статистична, податкова та фінансова звітності підприємства.

В науковій літературі, при вивченні окремих об'єктів ресурсного потенціалу та з метою підкреслення системоутворюючого впливу окремого структурного елементу, виокремлюють виробничо-ресурсний потенціал, фінансово-ресурсний потенціал, природно-ресурсний потенціал тощо.

З метою визначення впливу саме фінансової складової на ресурсний потенціал підприємства доцільно використовувати певну систему показників. Фінансові ресурси доцільно оцінювати через фінансові показники, показники прибутковості, ліквідності та платоспроможності [4].

Досвід показує, що використання для здійснення управління стійким економічним розвитком підприємства, системи збалансованих показників за методикою BSC, неминуче. Воно зумовлено двома причинами: забезпечення процесу стійкого економічного розвитку підприємства, можливе за умови створення загальної стратегії, спрямованої на реалізацію цієї мети, яку можна конкретизувати, якщо відомі основні напрями діяльності, та можливість створення системи показників, яка охоплює як кількісні, так і якісні показники стійкого економічного розвитку, що використовуються як основа системи інформаційного забезпечення стійкого економічного розвитку підприємства [1, с. 167]. Система збалансованих показників стійкого економічного розвитку науковцями оцінюється за напрямками: інноваційний, фінансово-ресурсний, технологічний, маркетинговий кадровий. В даній роботі нас цікавить саме фінансово-ресурсний напрям. У напрямі фінансово-ресурсної стійкості підприємства визначається його потенціал і можливості виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов'язання, конкурентоспроможність і ресурсозабезпеченість процесу виробництва. Таким чином, за показники фінансової стійкості підприємства передбачається використовувати коефіцієнти автономії, маневреності та забезпеченості власними засобами, а також показники ресурсної стійкості та прибутковості [1, с. 167].

Вищенаведене дає можливість стверджувати про вагомую роль фінансової складової ресурсного потенціалу, її базисній ролі для забезпечення ефективного управління іншими елементами потенціалу підприємства.

Висновки. Як висновок, відзначимо, що ресурсний потенціал – це сукупність елементів, які нагромаджені підприємством для здійснення господарської діяльності та зумовлюють можливість його функціонування й розвитку. Основними його складовими є природні об'єкти, майно та джерела формування майна, персонал, система управління, що забезпечують господарську діяльність.

Щодо фінансової складової ресурсного потенціалу, то вважаємо, що за її допомогою забезпечується стійкий розвиток підприємства в цілому. При цьому, на сьогодні, вагома роль менеджментом підприємства відводиться відтворенню об'єктів потенціалу як основи забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу підприємства. Основними джерелами для цього є постійні або безповоротні (внески засновників, безповоротне бюджетне фінансування, амортизаційні відрахування, чистий прибуток) та тимчасові або поворотні (кредити, лізинг (оренда), поворотне бюджетне фінансування та кредиторська заборгованість за видами). Звичайно, оптимальним рішенням для підприємства є використання постійних джерел, проте в сьогоденних умовах обмежитись даними ресурсами дуже складно, тому підприємства нарощують сукупні фінансові ресурси за рахунок тимчасових джерел, а потім розраховуються за зобов'язаннями з використання тимчасових джерел за рахунок власних ресурсів. У разі збиткової діяльності, підприємства зменшують обсяги джерел відтворення потенціалу, яке пов'язане з неможливістю оплатити використання тимчасових джерел.

Подальші дослідження плануються в напрямі вивчення вартісної оцінки об'єктів ресурсного потенціалу як з точки зору теорії, так і на прикладі підприємств певної галузі.

Література.

1. Демидова І.А. Система збалансованих показників стійкого економічного розвитку машинобудівного

підприємства / І.А. Демидова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2011. – № 3 (48). – С. 166-171.

2. Кузьменко О.В. Обґрунтування методичних підходів до оцінки ресурсного потенціалу підприємства / О.В. Кузьменко // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1 (7). – С. 280-286.

3. Філіппова С.В. Система формування і забезпечення економічної безпеки підприємства / С.В. Філіппова, О.С. Дашковський // Економіка: реалії часу. – 2012. – №2(3). – С. 17-21.

4. Шаманська О.І. Сучасні підходи до оцінювання ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства / О.І. Шаманська // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1860>.

References.

1. Demydova, I.A. (2011), “The system of balanced indicators of sustainable economic development of machine-building enterprise”, *Naukovyj visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky i torhivli*, vol. 3 (48), pp. 166-171.

2. Kuz'menko, O.V. (2014), “Foundation of methodical approaches to the estimation of the resource potential of the enterprise”, *Ekonomichnyj nobelivs'kyj visnyk*, vol. 1 (7), pp. 280-286.

3. Filyppova, S.V. and Dashkov'skyj, O.S. (2012), “The system of formation and maintenance of economic safety of the enterprise”, *Ekonomika: realii chasu*, vol. 2(3), pp. 17-21.

4. Shamans'ka, O.I. (2013), “Modern approaches to estimation the efficiency of managing the resource potential of an enterprise”, *Efektivna ekonomika*, vol.3, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1860> (Accessed 25 Jan 2018).

Стаття надійшла до редакції 11.02.2018 р.